

П. Карышковский.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ЦЕНТР АНТИКОЗНАВСТВА ТА МЕДІЄВІСТИКИ
ОДЕСЬКИЙ АРХЕОЛОГІЧНИЙ МУЗЕЙ НАН УКРАЇНИ
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ГРЕЦЬКИЙ ФОНД КУЛЬТУРИ (ОДЕСА)

СТАРОДАВНЄ ПРИЧОРНОМОР'Я

Випуск XIII

ОДЕСА
ОНУ
2021

УДК 94(100)“-05/17”(08)

C773

Рецензенти:

І. В. Бруяко – д.і.н., директор Одеського археологічного музею НАНУ;

О. А. Довгополова – д.філос.н., професор кафедри філософії ОНУ імені І. І. Мечникова.

Редакційна колегія:

І. В. Немченко – к.і.н., керівник Центру антикознавства та медієвістики ОНУ імені І. І. Мечникова, головний редактор;

О. Б. Дьомін – д.і.н., проф. кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова;

І. С. Гребцова – д.і.н., зав. кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова;

Т. О. Ізбаш-Гоцкан – к.і.н., доц. кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова;

В. Г. Кушнір – д.і.н., декан факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова;

О. М. Луговий – к.і.н., доц. кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова, зам. головного редактора;

В. В. Чепіженко – викл. кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова;

С. Б. Охотніков – к.і.н., зам. директора Одеського археологічного музею НАНУ;

М. Д. Руссєв – доктор хабілітат історії, професор Вищої антропологічної школи (Кишинів, Молдова);

О. В. Сминтина – д.і.н., зав. кафедри археології та етнології України ОНУ імені І. І. Мечникова;

С. Б. Сорочан – д.і.н., зав. кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету історії та філософії
ОНУ імені І. І. Мечникова.

Протокол № 5 від 18 лютого 2021 р.

C773 Стародавнє Причорномор'я. Випуск XIII / Голов. ред. І. В. Немченко. –
Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2021. –
442 с.

ISBN 978-617-689-412-4

*Збірка «Стародавнє Причорномор'я» складена на основі матеріалів
XIII ювілейних читань пам'яті П. Й. Каришківського, міжнародної
конференції, яка відбулась в ОНУ імені І. І. Мечникова 12–13 березня 2021 р.*

Збірка видана за спонсорської підтримки

І. М. Ковалья, В. О. Кравця, В. В. Левчука та С. Парадісопулоса

ISBN 978-617-689-412-4

УДК 94(100)“-05/17”(08)

© Колектив авторів, 2021

© Одеський національний

університет імені І. І. Мечникова, 2021

А. М. Колесниченко (Одеса)

НОВІ ЧЕРНЯХІВСЬКІ ПОСЕЛЕННЯ НА КРИВООЗЕРЩИНІ

Сучасні дослідження невпинно поповнюють карту пам'яток черняхівської культури. Час її поширення відповідає «демографічному вибуху» у Північно-Західному Причорномор'ї, коли поселення черняхівців зустрічаються фактично у кожному куточку степу та лісостепу регіону¹. З часом уявні «білі плями» заповнюються новими пунктами. Не виключенням є і територія Кривоозерської територіальної громади, розташована між ріками Південний Буг та Кодима (Рис. 1). На 2010 р. тут було відомо три черняхівських поселення².

Перші згадки з археології Кривоозерщини містяться у відомій роботі Є. Й. Сіцинського. Так, тут перераховані 64 кургани, городище, два вали та два місця випадкових знахідок предметів старовини³. Городище локалізується в селі Велика Мечетня: «...на краю села, на берегу р. Буга, знаходиться городище, называемое народом Замчище, по преданию это было турецкое укрепление»⁴.

На початку серпня 1930 р. прибузьку частину району оглянув співробітник Бозької археологічної експедиції К. П. Полікарпович. В с. Велика Мечетня ним зафіксовано фундамент колишньої мечеті «в місцевості на північ за селом коло млина». Також відзначено наявність курганів у Великій Мечетні, Єсипівці (нині Тернувате), Голосковому, Красенькому. Невелику кількість кераміки зібрано на піщаній дюні біля південно-східного лісу, навпроти останніх хат села Ониськове, за дорогою. В с. Красеньке зі слів місцевих мешканців описано два могильники – один на місці церкви, інший – на обійсті Балицького. Також тут виявлено кілька оброблених кременів в урочищі «Піски» при впадінні великого яру до р. Буг⁵.

1958 р. співробітники Одеського археологічного музею обстежили правий берег ріки Південний Буг за маршрутом Саврань – Миколаїв. Два поселення черняхівської культури – Ониськове та Токарівка, були виявлені біля селищ сучасної Кривоозерщини⁶. В той же час в долині ріки Кодима експедиція на чолі з Л. С. Гаркушею виявила черняхівське поселення Берізки⁷. У 1966 р. експедиція Миколаївського краєзнавчого музею (керівник В. І. Нікітін) відкрила два поселення біля с. Красеньке – ранньотрипільське та доби пізньої бронзи⁸. На початку 1960-х рр. місцевими мешканцями знайдено скарб бронзових виробів у 1,5 км на північний захід від с. Курячі Лози, але до наукового обігу його було введено значно пізніше⁹. В 1987 р.

експедиція Миколаївського краєзнавчого музею, очолена І. О. Снитко, картографувала декілька десятків курганів в районі¹⁰.

2018-го року розвідками під керівництвом Д. В. Кюсака тут виявлено три нових черняхівських поселення: Покутине, Тернувате 1 та Замчище.

Покутине. На відстані 2,4 км на південь від села Токарівка високий борт долини Південного Бугу розділяється великим ярмом на два зручних миси (Рис. 1: 1, Рис. 2). На східному березі яру на відстані 650 м від нього вздовж Південного Бугу на орному полі систематично трапляється підйомний матеріал в необмеженій кількості – виразні черепки ліпного посуду, фрагменти кружального «шерехатого» посуду та кременеві відщепи та уламки.

Провідною групою знахідок є черепки «шерехатого» кружального посуду (як нижні частини, так і фрагменти вінець) – Рис. 2, пн 2, 7. Досить численна і сіроглиняна лощена кераміка (Рис. 2: пн 5-6). Часто фрагменти такого посуду мають лінійний пролискований орнамент, іноді рельєфний. Це тонкостінний і досить вишуканий посуд. Уламки ліпного посуду зустрічаються достатньо часто (третья за кількістю група знахідок). Раніше їх відносили до доби пізньої бронзи. Проте характерних для цього часу форм та орнаментальних схем на знахідках з підйомного матеріалу не відзначено. Мінливість ліпного посуду цілком укладається в сучасні уявлення про ліпний компонент черняхівського керамічного комплексу Південного Побужжя. В невеликій кількості присутні тонкостінні червоноглиняні черепки. Ймовірно, йдеться про імпортований «пізньоримський» посуд. Також на поверхні пам'ятки зібрано фрагменти червоно- та світло-глиняних амфор, звичайних для черняхівського часу типів (Рис. 2: п/н 3-5, 7-8).

Зважаючи на велику площу пам'ятки, можливо, йдеться не про одне, а про кілька різночасових поселень черняхівської культури, поєднаних в єдину зону поширення підйомного матеріалу через руйнування справжніх контурів та розтягування артефактів оранкою. Все ж таки насиченість знахідками навряд чи дозволяє змістовно виокремити певні локуси зборів в окремі поселення. Питання це остаточно може бути вирішене виключно стаціонарним дослідженням пам'ятки.

Замчище. Цікава пам'ятка археології та історії зафіксована на правому березі Південного Бугу та правому березі річки Гнилюхи при її впадінні до Бугу (Рис. 1: 2). Тут, в межах села Велика Мечетня, розташовується сільський вигін. Мис перерізає рівчак з водою в ньому, можливо штучного походження. З боку Бугу, вздовж ріки теж

викопано схожий рівчак, а над ним насипано вал висотою в 5-6 метрів. Разом півкола рівчаків та валу оточують рівну підовальну ділянку на мису. Вона має розміри 160×110 метрів та має очевидні переваги з точки зору контролю над порогом через Буг, розташованим західніше. Можливо, саме її згадує Є. Сіцінський, коли пише про земляне укріплення «Замчище» в селі Велика Мечетня, яке, за переказом, було збудоване турками¹¹.

Поверхня об'єкту задернована, і підйомний матеріал відсутній, за виключенням кременевого відщепу, підібраного на польовій дорозі в місці, де вона перерізає вал. Проте над об'єктом, на вищій надзаплавній терасі р. Південний Буг, на городах сучасних господарств села, зустрічається численний підйомний матеріал на площі 150×100 м, витягнутій з півдня на північ.

Досить значну частину складає легко впізнана група «шерехатої» гончарної кераміки. Масивні фрагменти плоских плитчастих днищ, з підрізуванням в місці з'єднання з корпусом, світло-сірі стінки і невеликі уламки вінець з дрібними густими темними включеннями. Приблизно таку ж за чисельністю групу складає колекція сіроглиняної гончарної кераміки. В ній є фрагменти з темною, майже чорною матовою поверхнею, а також добре лискована кераміка сірого і сіро-коричневого (кремовевого) кольору. З форм цієї групи потрібно відзначити два фрагменти, що належали посудинам з широким, відігнутих назовні краєм. Решта профільних уламків має невелику висоту, і визначити тип посудини важко. Майже всі вінця валиковидні, відігнуті назовні. Серед інших категорій кераміки одиничні фрагменти належать ліпному посуду (горщики). Також знайдені окремі черепки червоноглиняної столової кераміки. Останню групу кераміки з поселення утворюють уламки червоноглиняних амфор, яких в цілому небагато і всі вони без виключення представлені стінками посудин.

Тернувате 1 (Рис. 1: 3). Черняхівське поселення розташовується на лівому (північному) березі безіменного яру, який проходить з заходу на схід селом Тернувате та впадає до Південного Бугу в межах згаданого села. Крайні західні хати Тернуватого відділені лісонасадженнями від невеликого орного поля, яке займає край похилого широкого мису, обмеженого з півдня згаданим яром, а з заходу – його коротким відрогом. На ріллі тут зібрана досить численна колекція переважно з черепків кружального та гончарного посуду. Площа поширення матеріалу – 350×120 м, витягнута вздовж безіменного яру. Невелика кількість знахідок зафіксована і на більшому полі на північ від основної концентрації, за польовою

дорогою. У східному напрямку підйомний матеріал зустрічається аж до городів та дворів крайніх хат села та, можливо, поширюється і на їх площу. У західному ж напрямку він стає спорадичним, не доходячи 100 метрів до вищезгаданого відрігана. Невелика розорана улоговина ділить площу поширення матеріалу приблизно навпіл. На її схилах знахідок помітно більше, ніж на краях поля.

В колекції переважають черепки характерної «шерехатої» кружальної сіроглиняної кераміки зі значною грубою мінеральною домішкою (Рис. 3). Серед них п'ять характерних відігнутих та прямопоставлених краплеподібних та зрізаних вінець, уламок денця з закраїною та такий самий фрагмент без закраїни (Рис. 3: пн 2, 6). Менше знайдено фрагментів стінок гончарного сіроглиняного лискованого посуду, тонкостінного «столового» (Рис. 3: пн 8-9). Деякі з них орнаментовано прокресленими лініями. Один черепок – частина вишукано відігнутого краплеподібного вінця (Рис. 3: пн 4). Присутні також фрагменти ліпного посуду, жовто-сірі, дещо темнішого обпалу всередині. Черепки амфор надивовижу нечасто трапляються – лише кілька невивражених обкатаних фрагментів світлоглиняних стінок.

Зібраний підйомний матеріал дає змогу віднести пам'ятку до черняхівської культури III–V ст. н.е., не дозволяючи звизити її датування. Подібний набір знахідок у схожих пропорціях неодноразово був описаний як для культури в цілому, так і для пам'яток регіону¹².

Таким чином, під час археологічної розвідки Кривоозерщини виявлено три нових пункти черняхівської культури. Кількість археологічних об'єктів цієї культури у цьому мікрорегіоні фактично подвоїлась¹³.

В цілому в Південному Побужжі поселення черняхівської культури досить численні і відомі десятками, що було відмічено ще в роботах Е. Симоновича¹⁴. Знахідки на Кривоозерщині заповнюють «прогалину» між пам'ятками Гайворонщини та Савранщини з одного боку, і поселеннями, розташованими нижче за течією Південного Бугу, південніше від м. Первомайськ, з іншого боку¹⁵. Долина Південного Бугу є одним з найщільніше заселених регіонів черняхівського ареалу. Поселення тут великі за площею (Покутине) і часто займають значні ділянки берегів рік, змушуючи припускати, що йдеться не про одну пам'ятку, а про кілька, поєднаних руйнуванням сільськогосподарськими роботами. Відомі і менші пункти, як за площею, так і за кількістю підйомного матеріалу (Тернувате I). Ймовірно, можна говорити про певну поселенську ієрархію в черняхівській час.

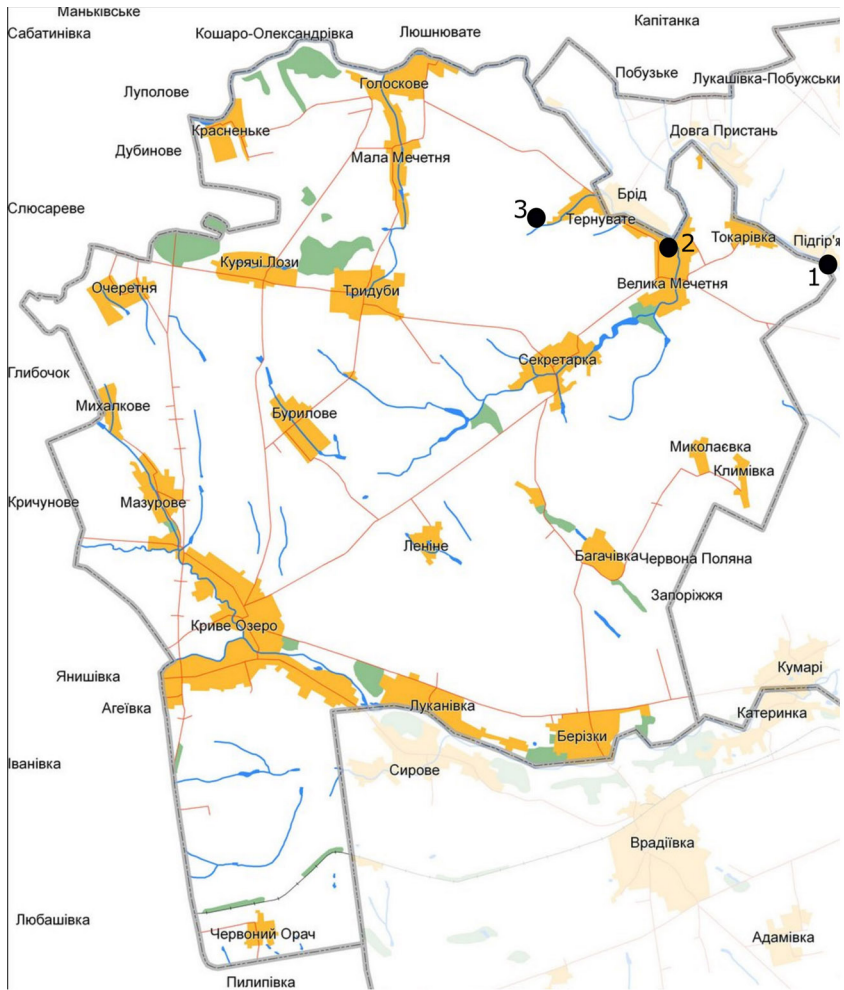

Рис. 1. Карта нововиявлених пам'яток черняхівської культури Кривоозерщини.
1- Покутине; 2 – Замчище; 3 – Тернувате 1

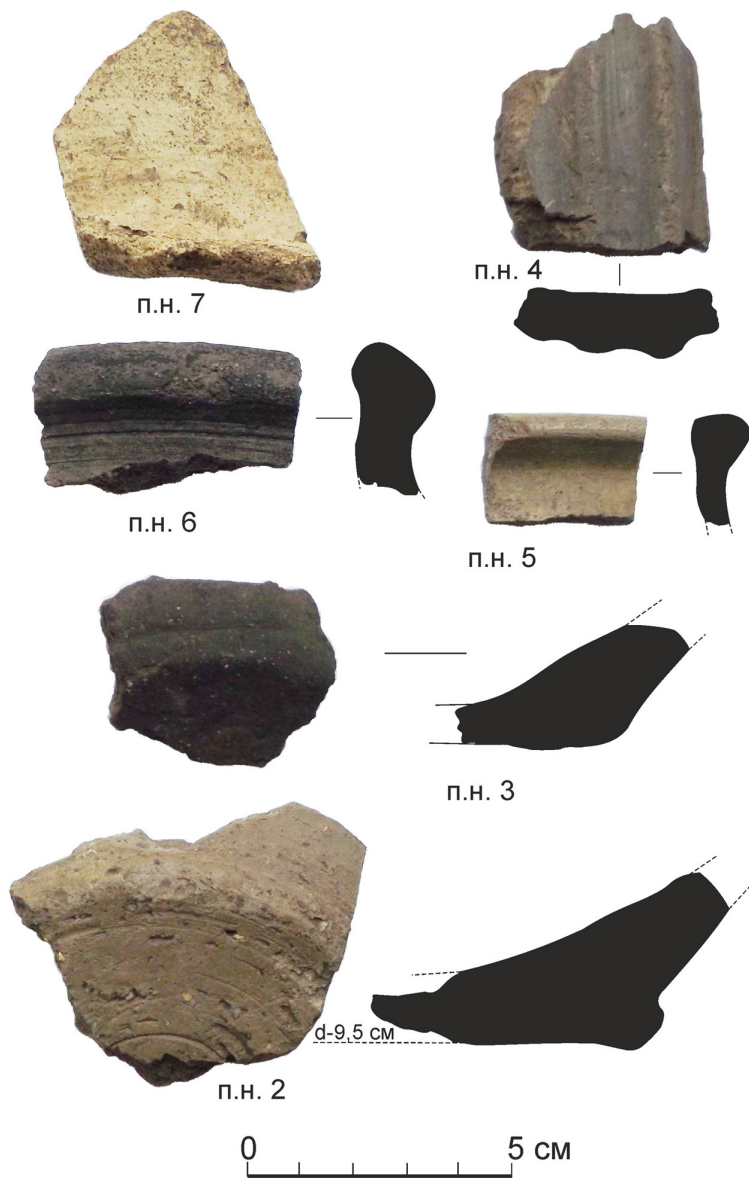

Рис.2. Підйомний матеріал з поселення Покутине

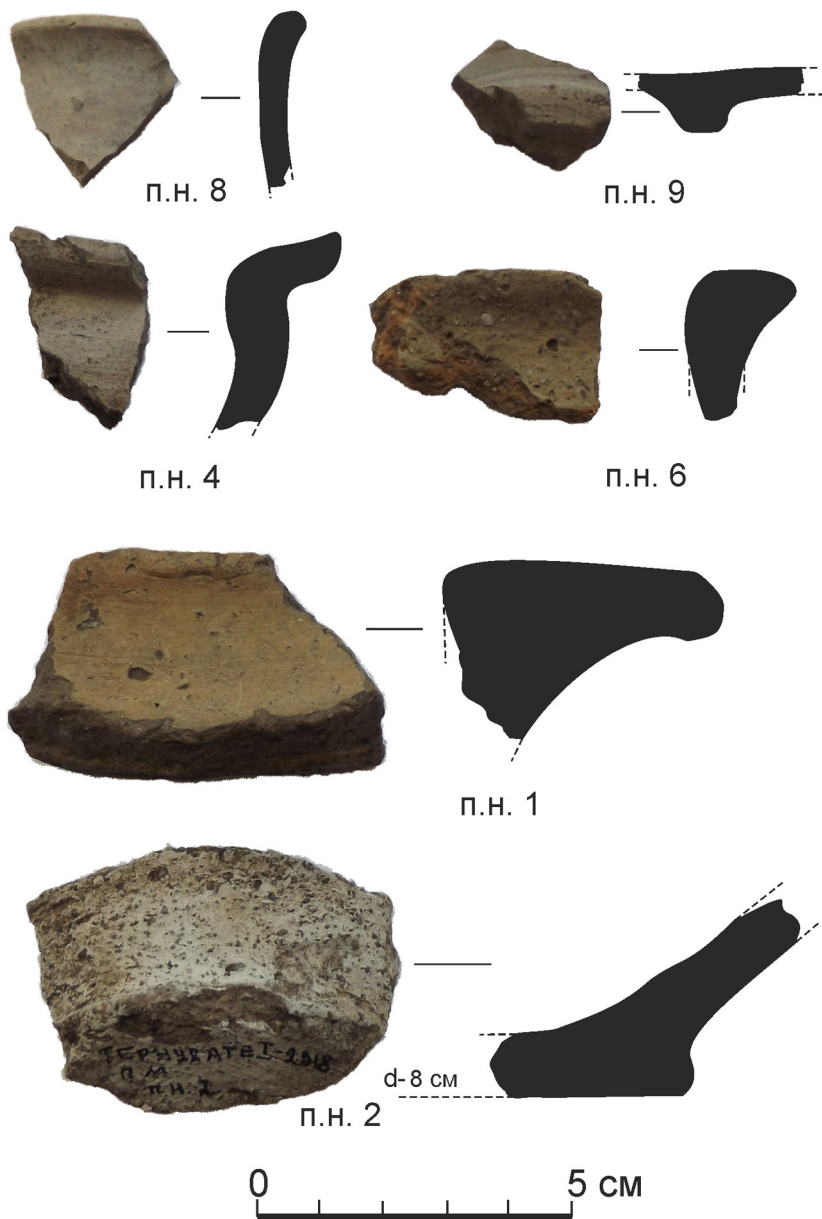

Рис. 3. Підйомний матеріал з поселення Тернівцате I

-
- ¹ Гудкова А.В. I-IV вв. в Северо-Западном Причорноморье. (Культура оседлого населения) // SP. 1999. Т. 4. С. 235-404.
- ² Гребенников В.Б. Історія вивчення пам'ятників археології у Миколаївській області (кінець XVIII-XX ст.) Миколаїв, 2010. С. 55-60.
- ³ Сецинский Е.И. Археологическая карта Подольской губернии, с картой, 3 табл. планов городищ, указателем географических имен и предметным указателем // Труды XI Археологического съезда в Киеве, 1899, Т.1 / Ред. П.С. Уварова и С.С. Слуцкий. Москва, 1901. С. 257-261.
- ⁴ Там само, С. 258.
- ⁵ Козубовський Ф.А. Археологічні дослідження на території БОГЕСу 1930-1932 рр. Підсумки археологічних розвідкових робіт в районі майбутнього підтоплення Бозької гідроелектроцентрالی Київ, ВУАН, 1933. С. 61-63.
- ⁶ Патокова Э.Ф. Обследование Правобережья Южного Буга // ЗОАО. 1960. Т. 1. С. 202-203.
- ⁷ Гаркуша Л.С. Археологічні пам'ятки в басейні р. Кодима // Матеріали з археології Північного Причорномор'я. 1959. Т. 2. С. 101.
- ⁸ Фоменко В.М. Ранньотрипільське поселення біля с. Красеньке на Південному Бугі // 150 лет Одесскому археологическому музею АН УССР. Киев, 1975. С. 54-56.
- ⁹ Никитин В.И., Черняков И.Т. Курлозовский клад эпохи средней бронзы // СА. 1981. Т. 2. С. 151-160.
- ¹⁰ Гребенников В.Б. Вказ. пр. С. 56.
- ¹¹ Сецинский Е.И. Указ. соч. С. 258.
- ¹² Пересунчак О.С. Черняхівське поселення Біла Скеля (Кам'яне-Завалля) на Середньому Побужжі // СП. Вип. XI. 2016. С. 427-432. Пересунчак О.С. Нові пам'ятки археології в басейні р. Могилянка // Стародавнє Причорномор'я / Ред. І.В. Немченко. Одеса, 2018. С. 408-413. Петраускас О.В., Петраускас А.В. Кухонная гончарная посуда черняховских памятников Постугняня // Восточноевропейский Археологический журнал. 2000. Т. VI-VIII.
- ¹³ Пор. Гребенников В.Б. Вказ. пр. С. 56.
- ¹⁴ Симонович Е.О. Млинове спорудження перших століть н.е. на Південному Бугі // Археологія. 1952. Т. VI. С. 97-108. Симонович Е.О. Пам'ятки черняхівської культури Нижнього Побужжя // Археологія. 1957. Т. X. С. 150-151.
- ¹⁵ Гудкова А.В., Охотников С.Б., Субботин Л.В. и др. Археологические памятники Одесской области (справочник) Одесса, 1991. Гребенников В.Б. Вказ. пр.

Перелік скорочень**Список сокращений****Abbreviations**

- АВ – Археологические вести
 АДУ – Археологічні дослідження на Україні
 АИМ – Археологические исследования в Молдавии. Кишинев, Штиинца.
 АИУ – Археологические исследования на Украине
 АКМ – Археологические культуры Молдавии. Кишинев, Штиинца.
 АО – Археологические открытия
 АП – Археологічні пам'ятки
 БАЭ – Бугская археологическая экспедиция
 БФ – Боспорский феномен
 ВДИ – Вестник древней истории
 ВХНУ – Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна
 ДАОО – Державний архів Одеської області
 ДП – Древнее Причерноморье. Одесса.
 ЖМНП – Журнал Министерства народного просвещения
 ЗОАО – Записки Одесского археологического общества
 ЗООИД – Записки Одесского общества истории и древностей
 ИА АН УССР – Институт археологии Академии Наук УССР
 ІА НАН України – Інститут археології Національної академії наук України
 ИГАИМК – Известия Государственной академии истории материальной культуры
 ИИАК (ИАК) – Известия императорской археологической комиссии.
 ИИМК АН СССР – Институт истории материальной культуры Академии Наук СССР
 ИРАИМК – Известия Российской академии истории материальной культуры
 КККТ – Культурний комплекс Кукутень-Трипілля
 КСИА – Краткие сообщения Института археологии
 КСОГАМ – Краткие сообщения Одесского государственного археологического музея
 МАПП – Матеріали з археології Північного Причорномор'я
 МАСП – Материалы по археологии Северного Причерноморья
 МГУ – Московский государственный университет
 МИА – Материалы и исследования по археологии СССР
 НА ІА НАНУ – Научный архив Института археологии Национальной Академии Наук Украины

- НБУВ – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
НГУ – Николаевский государственный университет
НИЦ – Научно-исследовательский центр
НКМ – Николаевский краеведческий музей
НО – Надписи Ольвии (1917-1965). М., 1965.
НС – Нумизматика и сфрагистика
НЭ – Нумизматика и эпиграфика
ОАМ НАН України – Одеський археологічний музей Національної академії наук України
ОНУ імені І.І. Мечникова – Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
РА – Российская археология
РАЕ – Российский археологический ежегодник. Санкт-Петербург.
СА – Советская археология
САИ – Свод археологических источников.
СП – Стародавнє Причорномор'я. Одеса
СХМ – Сообщения Херсонского музея
Тр. ГЭ – Труды Государственного Эрмитажа.
AGZ – Akta Grodzkie i Ziemskie: dokumenty. Lwów,
AHME – Analecta hymnica medii aevi
CIL – Corpus Inscriptionum Latinarum
IGBR – Mihailov G. Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae. Serdicae, 1970. Vol.1. Ed.2.
IOSPE, I² (*IPE I*²) – Latyshev V. Inscriptiones antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini Graecae et Latinae. Petropolis, 1916. Vol.1. Ed.2.
JRA – The Journal of Roman Archaeology
JRS – The Journal of Roman Studies
MPH – Monumenta Poloniae Historica
MS – manuscript – рукопис, манускрипт
RIC – The Roman Imperial Coinage. Зокрема: RIC II – Roman Imperial Coinage. Volume 2: Vespasian to Hadrian / Ed. Mattingly H., Sydenham E. A. London, Spink & Son, 1926.
SNG – Sylloge Nummorum Graecorum
SP – Stratum plus
ZDM – Zbiór dokumentów małopolskich / Wyd. I. Sułkowska–Kuraś i S. Kuraś. Wrocław
ZfN – Zeitschrift für Numismatik

<i>Зміст</i>	<i>Содержание</i>	<i>Contents</i>
<i>Немченко І. В.</i> 100-річчя Петра Йосиповича Карышковського (1921–1988).....		5
<i>Демин О. Б.</i> Путь к античной нумизматике: формирование научных интересов П. О. Карышковского		14
<i>Сапожников И. В.</i> К 100-летию профессора П. О. Карышковского: жизнь и творчество по сокращенной программе.....		21
<i>Избаи-Гоцкан Т. А., Колесниченко Е. А.</i> К вопросу о творческом наследии Петра Осиповича Карышковского		33
<i>Агульников С.</i> Комрат-ХV – новое поселение античного периода в Буджакской степи.		37
<i>Ardeț A.</i> A new reinterpretation of a type of North Pontic amphora discovered in Dacia at Drobeta.....		45
<i>Белецкая О. В.</i> «Czarnigrod, ubi Dniestr fluvius dictus mare intrat...» (Черный город в XIV-XVI вв.)		48
<i>Bodzek J.</i> Coins struck in the Black Sea Region donated by Stanislaw Mineyko in the collection of the National Museum in Krakow		57
<i>Бодзек Я., Мызгин К.</i> По разным сторонам стены: находки монет Боспорского царства на Верхнегерманском и Ретийском Лимесе....		61
<i>Булатович С. А.</i> Колхидки в собрании Одесского археологического музея		71
<i>Бурдо Н. Б.</i> 100-річний ювілей Марії Гімбутас		76
<i>Відейко М.Ю.</i> «Усатівські війни»: пошуки супротивника.....		83
<i>Главенчук А. В.</i> Объекты зооморфной скульптуры и технология их изготовления на позднепалеолитическом поселении Анетовка 2		89
<i>Головка О. Б.</i> Битва на р. Мозгава 13 вересня 1195 р. (причини, хід і наслідки конфлікту)		96
<i>Гордієнко Д. С.</i> Трансформації в українській торгівлі пізнього середньовіччя за дослідженнями Михайла Грушевського		103

<i>Гребенников В. Б.</i> История исследований поселений бронзового века в Нижнем Побужье.....	110
<i>Гребцова И. С.</i> Картины голландского караванджиста Геррита ван Хонтхорста в европейских музеях	116
<i>Грицюта О. О.</i> Експериментальні дослідження на базі Анетівської палеолітичної експедиції протягом польового сезону 2020 р.....	127
<i>Гуменний В. Л.</i> «ARMENIA...IN POTESTATEM P. R. REDACTAE»: Вірменія в контексті репрезентації римської політики на Сході в добу Траяна.....	132
<i>Демчук С. А.</i> Еразм Роттердамський, «Світське застілля» та «реформа» бенкету	138
<i>Димидюк Д. А.</i> Наконечник важкого списа з території Двіну (X–XIII ст.).....	145
<i>Добролюбский А.О. , Смирнов И.А.</i> «...Что тут хан имел в виду...»?	150
<i>Зелинский А. Л.</i> Антиох II и Родос во время II Сирийской войны: возможная цель военного альянса.....	158
<i>Иванова С. В., Красножон А. В.</i> Археологические поиски Хаджибейского замка.....	164
<i>Івлєв К. О., Сорочан С. Б.</i> Про типову кар'єру вченого ромєя XV ст. (за матеріалами сатиричного діалогу «Мазаріс»).....	173
<i>Кахидзе Э.</i> Исторические данные о крепости Апсар.....	179
<i>Кіосак Д.</i> До абсолютної хронології найсхідніших поселень культури лінійно-стрічкової кераміки	187
<i>Козленко Р. О.</i> Монети ранньої Римської імперії в Ольвії: динаміка надходження	197
<i>Колесниченко А. М.</i> Нові черняхівські поселення на Кривоозерщині.....	206
<i>Croitoru C.</i> The <i>Venus pudica</i> Phenomenon (I). ITS beginnings.....	214
<i>Лагодич В.Ю., Овсінський Ю.В.</i> Зовнішньополітичні відносини Аварського каганату та Візантійської імперії у VI-VII ст.	219

<i>Левченко В. В.</i> З історії конфліктів у співтоваристві українських археологів наприкінці 1910-х – на початку 1920-х рр.....	225
<i>Лиман С. И.</i> Анализ средневековых источников в публикации К. П. Пауловича «Конспект, или краткое изложение дипломатики вообще» (1829)	231
<i>Ліхтей І. М.</i> Протидія чеського короля Вацлава I монголо-татарській загрозі у 1241 році.....	237
<i>Лобанова М. А.</i> Реконструкція плану трипільського поселення Сабатинівка I за архівними матеріалами.....	244
<i>Луговий О. М.</i> Ще раз про Маврокастрон та Аспрокастрон. «Чорне» ім'я «Білої» фортеці?	252
<i>Майборода П. А., Волканов С. И.</i> Римский эпос о Пунической войне: попытка перевода и комментария к книге II (1-60) Силия Италика	261
<i>Масюта Д. А., Пиструил И. В.</i> Археологические разведки вблизи парка «Дюковский сад» в г. Одессе	270
<i>Mercer M.</i> The Tower of London during the Wars of the Roses: The Bastard of Fauconberg's attempted attack of May 1471	278
<i>Милашевський О. С., Головка С. В.</i> Поселення черняхівської культури Лозувата-1 Ульянівського району Кіровоградської області.....	286
<i>Николаев Н. И.</i> Ольвийские «борисфены»: П. О. Карышковский или В. А. Анохин?	290
<i>Одрін О. В.</i> Грецькі <i>eschatia</i> і аграрна історія полісів Північної Надчорноморщини	299
<i>Охотников С. Б.</i> Научные археологические общества в Одессе.....	306
<i>Охріменко О. С.</i> Молитва ангелу-охоронцю з французького Часослова XIV ст. з колекції НБУВ.....	312
<i>Паламарчук С. В.</i> Об античных предшественниках городов левобережья Нижнего Дуная в Одесской области	316
<i>Пересунчак О. С.</i> Березівка III – пам'ятка білозерської культури на Середньому Побужжі	325
<i>Пилипчук Я. В.</i> Социальная терминология и властные структуры в истории Кавказской Албании	329

<i>Попова Т. Н.</i> Бициллиеведение: имена и смыслы.....	337
<i>Прохненко І. А., Жиленко М. А., Калініченко В. А.</i> Фальшивомонетна справа на Хустському замку	345
<i>Редина Е. Ф., Савельева Е. С.</i> К вопросу о терракотовых «погремушках» Боспора	354
<i>Руссев Н. Д.</i> Денежное обращение и монетные эмиссии правобережного Поднепровья в эпоху Золотой Орды.....	362
<i>Ручинська О. А.</i> Благодіяння ольвійської еліти у перші сторіччя н.е.	369
<i>Савельев О. К.</i> Фрагмент римского фигурного светильника из Тиры.....	374
<i>Сапожников И. В., Синельников А. С.</i> О римских земляных линейных укреплениях и дороге варваров близ Ольвии.....	381
<i>Снытко І. А., Бондаренко А. А., Алексеев А. М.</i> Новая ольвийская бронзовая монета V в. до н.э. из Гилеи	392
<i>Федорук А. В.</i> Битва при Мурсе (351 г.) в освещении риторических произведений цезаря Юлиана	398
<i>Ціватий В. Г.</i> Концепт «конгруентність» у теорії та практиці дипломатії ранньомодерної Європи: інституціональний дискурс	405
<i>Чепіженко В. В.</i> Аристократичні спільноти в Англії XIV ст. (на матеріалах справи геральдичної суперечки Скрупа проти Гросвенора)	411
<i>Черниенко Ю. А.</i> По поводу некоторых разногласий по вопросам истоков позднебронзовой металлургии юга Восточной Европы	419
<i>Янов Д. М., Корпусова І. В.</i> Російські срібні монети XIV–XX ст. в колекції Одеського археологічного музею: загальний огляд	425
<i>Кушнір В. Г., Сминтина О. В.</i> Олександр Миколайович Дзиговський (15.02.1953 – 29.12.2020)	430
Перелік скорочень	436

Наукове видання

Головний редактор
Нємченко Ірина Вікторівна

СТАРОДАВНЄ ПРИЧОРНОМОР'Я
Випуск XIII

В авторській редакції

Підписано до друку 22.02.2021 року
Папір офсетний

Формат 60×84/8
Тираж 100 екз.

Друк офсетний
Замовлення № 20

Видавництво тов «Удача», Свідоцтво ДК № 4241 від 23.12.2011р.
м.Одеса, вул. Гаванна, 3 тел. (048) 726-54-37, e-mail: mostik-1@ukr.net